

Høringsuttalelse til rapporten «Et jevnere utdanningsløp»

Ungdomstrinnet og videregående opplæring må løftes mer frem

Regjeringen legger i ekspertgruppas mandat vekt på hele utdanningsløpet, men vi registrerer at gruppa i sin rapport fokuserer mest på barnehage, grunnskolens lavere trinn og SFO. Vi savner en situasjonsbeskrivelse, kunnskapsoppsummering og anbefalinger også for ungdomstrinnet (spesifikt) og for videregående opplæring. Vi mener en må se på hele grunnopplæringen, inkludert ungdomstrinnet og videregående opplæring, for å kunne si noe kvalifisert om hvilke endringer som bør gjøres for å redusere betydningen av sosiale forskjeller og øke sosial mobilitet gjennom hele utdanningsløpet.

Fullføring i videregående opplæring og faglærers kompetanse

Rapporten viser til at fullføringsraten i videregående opplæring gikk opp fra 2005 til 2015, og at den da gikk mest opp blant elever fra lavest sosial status. Vi ønsker å få nye, oppdaterte tall på bordet, som også skiller mellom yrkesfag og studieforberedende utdanningsprogrammer (Jfr. figur 2.12).

I mandatet til ekspertgruppa etterspørres anbefalinger som kan gi rask effekt på fullføringen i videregående opplæring. Vi har ikke tro på at det finnes raske løsninger, men mener snarere at en må sørge for god strukturkvalitet, hvor viktigste innsatsfaktor er læreres fagkompetanse. Forskning dokumenterer at lærerens kompetanse har betydning for elevenes læringsutbytte, blant annet i TIMSS 2015. TIMSS-forskerne konkluderte at alle de faglige aspektene av lærerkompetanse (fagspesialisering, faglig og fagdidaktisk trygghet) har en positiv sammenheng med undervisningskvaliteten. Bedre undervisningskvalitet gir bedre naturfagprestasjoner hos elevene. Forskingen i TIMSS viser også at lærere med høy kompetanse i større grad bidrar til økt sosial mobilitet, slik at elever fra ressursvake familier får en større sjanse til å realisere sitt potensial.

Om sosial mobilitet gjennom utdanning skal kunne være en reell mulighet, må vi ta forskningsfunnene på alvor og sørge for at elever har rett på en kvalifisert lærer, som har undervisningskompetanse i faget som står på timeplanen. Rapporten viser til forskning som viser at «skoler i levekårsutsatte områder med en mer utfordrende elevsammensetning sliter mer med å tiltrekke seg personale med riktig kompetanse» (side 82), og at «barna som trenger det mest har dårligere tilgang på høyt kvalifisert arbeidskraft» (side 162).

Lektorlaget mener løsningen ligger i å stille strengere krav til kompetanse for tilsetting og undervisning, og å følge opp skoleeiere som stadig bruker unntakene fra

kompetansekrav, og ansetter en større andel ufaglærte. Norsk skole trenger en langtidsplan for å trappe opp kompetansekrav for å undervise. Målet må være at alle elever i hele landet får lærere med både faglig fordypning og god pedagogisk kompetanse – på alle trinn og i alle fag. At elever møter faglærte lærere i alle fag, også i kunst og håndverk, kroppsøving, musikk, og mat og helse, er helt avgjørende for kvaliteten i opplæringen, og for at alle skal kunne finne sine utdannings- og yrkesveier. Lektorer med fordypning i faget sitt er trygge pedagogisk, har en variert fagdidaktisk verktøykasse, og en faglig oversikt og fordypning som er viktig for alle elever, men som trolig er aller viktigst for dem som trenger utdanningssystemet mest.

Vi merker oss at ekspertgruppen viser til at det å sikre kompetent bemanning i skolen er for omfattende til at ekspertgruppen, gitt de tidsrammer de er gitt, har rukket innhente nok bakgrunnsinformasjon til å kunne anbefale et konkret tiltak (sikre kompetent bemanning) (side 20). Lektorlaget forventer derfor at Kunnskapsdepartementet vil følge opp dette i en litt lengre tidshorisont.

Vi merker oss at ekspertgruppa skriver om at en lærer som «er ett standardavvik mer effektiv» til å bidra til faglige elevresultater, gjør at elevene scorer drøye 0,1 standardavvik bedre på tester, tilsvarende 3200 kr mer i årlig inntekt». Å ha en nærværende lærer med lite sykefravær er også positivt (side 162). Samtidig er ekspertgruppas anbefaling på dette området kun å øke kontaktlærertilskuddet i levekårsutsatte områder. Tiltaket som anbefales, er mye smalere enn det kunnskapsgrunnlaget skulle tilsi.

Ja til nasjonale dataregistre

Lektorlaget støtter ekspertgruppas anbefaling om å etablere nasjonale forløpsregistre for elever og merker oss ekspertgruppas påpekning av at «det er spesielt krevende å innhente pålitelige og representative data om barn fra lavinntektsfamilier eller med minoritetsbakgrunn». Vi viser her til vår støtte til Stoltenberg-utvalgets forslag i NOU 2019:3:

«Norsk Lektorlag støtter forslaget om å styrke kunnskapsgrunnlaget om norsk skole. Vi trenger et konsistent, nasjonalt kunnskapssystem om skolen. Vi er positive til tiltak som kan heve datakvalitet og -omfang for skolesektoren, inkludert personentydige forløpsdata for grunnopplæring, gitt at personvern hensyn er godt ivaretatt. Vi støtter registrering av utdanningsdata på individnivå fra barnehage og ut videregående opplæring i SSB, jfr. ekspertutvalgets forslag (punkt 8.5.2). Dette må imidlertid gjøres så enkelt og tidsbesparende som mulig, jfr. departementets og arbeidsgivers intensjoner om å ikke innføre nye tiltak som medfører unødvendig tidstyveri.»

Store elevgrupper i ungdomsskole og videregående – hvordan virker det inn for elever med lav sosioøkonomisk bakgrunn, eller for minoritets elever?

Størrelsen på klassene øker stadig, samtidig som elevenes rettigheter ikke er nedjustert. Klasser med mellom 30 - 37 elever er dessverre ikke uvanlig i dag. Lektorlaget savner en oversikt over hvor store elevgruppene er i ungdomsskolen og i videregående opplæring. Vi opplever at lærernormen har bidratt til å usynliggjøre større elevgrupper i grunnskolen.

I situasjonsbeskrivelsen og kunnskapsgrunlaget savner vi forskning på hvordan store klasser slår ut for *ulike elevgrupper*, eksempelvis på basis av sosioøkonomisk bakgrunn, minoritetsspråk, etc. Dette har vi bedt ekspertgruppa om å undersøke, og vi beklager at dette ikke er med i rapporten. I stedet henvises det til internasjonal forskning, og til forskning på lærernormen. Normen sier som kjent ikke noe om det *faktiske elevtallet* i klassene i grunnskolen. Samtidig er vi glade for at ekspertgruppa slår fast at resultatene det vises til, heller ikke «*betyr at klassestørrelsen kan økes vilkårlig uten at det går utover elevenes læringsutbytte*» (side 105).

Samtidig som ekspertgruppa ikke anbefaler tiltak som kan begrense det faktiske antallet elever i hver klasse, anbefaler de økt behovsbasert bruk av intensiv smågruppeundervisning på alle trinn i grunnskolen. Ekspertgruppa skriver blant annet at «*For at tilrettelagt undervisning i små grupper skal ha en betydelig effekt, viser forskning at gruppestørrelsen ikke bør være for stor, at omfanget bør være på minst et par dager i uke og at smågruppeundervisning bør vedvare over tid*» (side 106). Vi savner en begrunnelse for hvorfor gruppa ikke anbefaler det samme for videregående opplæring, når en skriver at det kan være et nyttig tiltak for å utjevne forskjeller på ungdomstrinnet. Vi savner også at en ser dette i sammenheng med de store klassene. Behovet for smågruppeundervisning vil jo kunne tenkes å øke ytterligere, når den gjennomsnittlige klassestørrelsen har økt.

Tydligere ansvarsfordeling for «laget rundt» eleven.

Ekspertgruppen spurte referansegruppen spesifikt om innspill til hvilke yrkesgrupper og tjenester i og rundt barnehager, skoler og SFO som vi mener kan bidra til å redusere sosiale forskjeller og øke sosial mobilitet gjennom utdanningsløpet. Vi har ingen klare svar på denne utfordringen. Våre medlemmers erfaringer med «laget rundt» tilsier imidlertid at det er behov for en tydeligere ansvarsfordeling mellom profesjonene, og en fremdrift med frister for oppfølging. I en slik ansvarsdeling må det framkomme svært tydelig, for alle involverte, at læreren har ansvar for undervisning i fagene etter læreplanverket. De foreslåtte endringene i opplæringsloven om lærers faglige ansvar kan være et godt grep i denne sammenheng.

Rapporten får fram at det var drøye 115 000 ansatte i grunnskolen i 2022. 80 000 av disse var ansatt i lærerstillinger (nær 67 000 årsverk), og 27 000 var ansatt i «øvrige elevrettede stillinger» som SFO-ansatte, assistenter, miljøarbeider og helsefagarbeidere. Vi savner tilsvarende tall for videregående opplæring.

Vi er glade for at ekspertgruppa konkluderer med at de ikke kan foreslå tiltak knyttet til *andre yrkesgrupper* i skolen, på grunn av manglende grunnlag (god og evidensbasert forskning). Vi støtter ekspertgruppas oppfordring til KD om at «*eventuelle myndighetsinitierte intervensjoner som innebærer flere yrkesgrupper i skolen, må utformes på en slik måte at det er pilotprosjekter som kan testes og evalueres i ettertid*» (side 163).

Fraværgrensa er et viktig nærværsværktøy i videregående opplæring, og må beholdes

Ekspertgruppa har tidligere bedt om innspill til hvordan organisering og andre forhold ved utdanningssystemet kan bidra til å redusere sosiale forskjeller og øke sosial mobilitet. Lektorlaget ga da innspill om at fraværgrensa fungerer som et viktig nærværsværktøy i videregående opplæring. I ny opplæringslov er det presisert at elevene plikter å være til stede og delta aktivt i opplæringen.

Forventninger om videre medvirkning og innspillsmuligheter

Lektorlaget har deltatt i ekspertgruppas referansegruppe, men beklager at det kun har blitt arrangert ett enkelt møtepunkt med denne. Hele ekspertgruppa deltok heller ikke på dette ene digitale møtet, som ble avholdt 21. september 2023. Dette gir en betydelig dårligere innspillsmulighet underveis i arbeidet, enn for andre tilsvarende utvalgsprosesser. Vi er bekymret for at dette arbeidet ikke forankres tett nok på skolesektoren.

Lektorlaget bidrar gjerne i det videre arbeidet.

Med vennlig hilsen
Helle Christin Nyhuus
Leder
Norsk Lektorlag

Wenche Bakkebråten Rasen
fagsjef utdanning
Norsk Lektorlag

